

УДК 94(517),,12”

DOI 10.12958/2227-2844-2021-4(342)-130-141

Коваль Аліна Іванівна,

асистент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
м. Старобільськ, Україна.
alina.ivanovna.len@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5023-8688>

**МОНГОЛЬСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ПОРЯДОК
У СЕРЕДИНІ XIII ст. ЗГІДНО ІЗ СВІДЧЕННЯМИ
ПАПСЬКОГО ЛЕГАТА ДЖИОВАННІ ДЕЛЬ ПЛАНО КАРПІНІ**

Одним з найменш досліджених питань у сучасній українській історіографії є вплив на розвиток міжнародних відносин епохи середньовіччя монгольських завоювань та поступового складування Монгольської імперії у середині XIII ст. Зокрема, досить поверхово вивчені твори дипломатів Папо-римського престолу, у яких розглядаються ті чи інші аспекти цієї проблематики. Аналізу одного з ключових творів цієї епохи – „Historia Mongalorum quos nos Tartaros appellamus” (1957), автором якого є папський легат ПIANO Карпіні (1180–1252), який за наказом Папи Римського Інокентія IV (1190–1254) здійснив у 40-х рр. XIII ст. дипломатичну місію до Монгольської імперії, присвячена ця стаття. Зазначена праця є важливим джерелом у висвітленні характерних особливостей міжнародного порядку на Євразійському континенті, який встановився після завершення активної фази монгольських завоювань у середині XIII ст.

Тимчасове припинення монголо-татарських походів у Європі після 1242 р. змусило католицьку церкву на чолі із Папою Інокентієм IV активізувати зусилля щодо організації протидії повзучої монгольської експансії. Папський престол потребував допоміжної інформації щодо політичного устрою монгольської держави, ведення ними війни та зовнішньої політики. Для збору необхідних даних у 40-х рр. XIII ст. Інокентій IV направив у Монгольську імперію кілька дипломатичних місій на чолі із своїми легатами. Так, на початку весни 1245 р. з Ліона було відряджено чотири дипломатичні місії на чолі з домініканцями Асцеліном із Кремони (? – †після 1248 р.) і Андреа з Лонжюмо (бл. 1200–1253) та францисканцями Лоренцо з Португалії (? – †після 1251) й Іоаном дель ПIANO Карпіні (1182–1252) (Стасюк, 2014, с. 259).

Згідно із свідченнями, викладеними у трактаті, головною метою свого походу до монгольської імперії ПIANO Карпіні вважав знайомство із подальшими планами та намірами монгольських правителів, що у свою

чергу, вважалося Папським престолом у процесі підготовки для можливого опору монгольського завоювання. *„Мы не щадили себя самих, чтобы иметь возможность исполнить волю Божию согласно поручению Господина Папы и чтобы принести чем-нибудь пользу христианам, или, по крайней мере, узнав их истинное желание и намерение, иметь возможность открыть это христианам, дабы Татары своим случайным и внезапным вторжением не застигли их врасплох, как это и случилось однажды по грехам людским, и не произвели большого кровопролития среди христианского народа”*, – відзначав дипломат (Карпини, 1957).

Книга Карпині розбита на вісім розділів, кожен з яких присвячений одному з аспектів життя монгольської („татарської”) імперії, яку автор помістив у ту *„частину сходу, у якій, як ми думаємо, схід поєднується із північчю”* (Карпини, 1957).

На схід від монгольської держави, за свідченням папського посланця, розташована земля китайців, а також земля соланів, к півдню – земля сарацинів, к південному-заходу – земля гуїрів, із заходу – земля наманів, з півночі „земля татар” оточена „морем-океаном” (Карпини, 1957).

Розмірковуючи про вірування „татар” Карпині вказав, що монголам була відома віра у „єдиного бога”. Проте, попри це, для їх релігійних уявлень характерне збереження рис язичницької релігії, що зокрема, проявляється у оздобленні ставки великого хана різноманітними охоронними ідолами, поклонятися яким під загрозою смерті, змушують представників підкорених народів. Папський легат навів приклад із трагічною долею руського князя Михайла, який приїхавши „на поклін” до Бату-хана, відмовився проходити язичницькі обряди і за це був жорстоко страчений. *„Отсюда недавно случилось, что Михаила, который был одним из великих князей Русских, когда он отправился на поклон к Бату, они заставили раньше пройти между двух огней; после они сказали ему, чтобы он поклонился на полдень Чингис-хану. Тот ответил, что охотно поклонится Бату и даже его рабам, но не поклонится изображению мертвого человека, так как христианам этого делать не подобает.... И Бату послал одного телохранителя, который бил его пятаком в живот против сердца так долго, пока тот не скончался”*, – відзначав автор (Карпини, 1957).

Разом із тим, автор відзначав, що у цілому „татари” демонстрували толерантність у питаннях поклоніння богу, не змушуючи підкорені народи наvertатись у свою віру. *„И так как они не соблюдают никакого закона о богопочитании, то никого еще, насколько мы знаем, не заставили отказаться от своей веры или закона, за исключением Михаила, о котором сказано выше”*, – відзначав Карпині (1957). Разом із тим, папський легат допускав, що така віротерпимість обумовлена тим, що монголи ще знаходяться у процесі створення своєї імперії. На його

думку, ситуація може кардинально змінитися після успішного закінчення монгольських завоювань. *„Что они станут делать дальше, не знаем; некоторые, однако, предполагают, что если татары получат единовластие, – да отвратит это Бог, – то они заставят всех поклоняться этому идолу”*, – припускав Карпіні (1957).

Легат відзначав почуття зверхності, яке „татари” відчували стосовно інших народів, не роблячи виключення навіть до найбільш знатних представників тих країн, які вони вже підкорили. Карпіні довелося побачити зверхне ставлення, зокрема, до великого князя Русі Ярослава, грузинського царського сина, князя солангів. Він відзначав, що вони *„не получали среди них никакого должного почета, но приставленные к ним Татары, какого бы то низкого звания они ни были, шли впереди их и занимали всегда первое и главное место, а, наоборот, часто тем надлежало сидеть сзади зада их”* (Карпіні, 1957).

Виклавши загальні свідчення про особливості державницької організації монгольської держави, а також висвітливши особливості їх відносин із навколишніми народами, у книзі п'ятій своєї „Історії...” Карпіні зосередився на викладенні відомих йому свідчень про історію створення монгольської держави. Він відзначив, що напередодні приходу до влади Чінгісхана, Монголія складалася із володінь чотирьох ворогуючих між собою народів: Йека-Монгал, тобто великі Монгали; Су-Монгал, тобто водяні Монгали, або Татарами; Меркіти; та Мекрит. *„Все эти народы имели одну форму лиц и один язык, хотя между собою они разделялись по областям и государям”*, – зазначав Карпіні (1957).

Така ситуація зберігалася аж до появи серед народу Йека-Монгал Чінгіса, який *„навчив людей забирати та грабувати здобич”* (Карпіні, 1957). На основі цих „знань” і була оформлена первинна монгольська держава, яка із перших днів свого існування стала механізмом збагачення за рахунок військових походів. Першими, на кого Чінгіс звернув увагу у якості ворогів були навколишні монгольські племена. Карпіні зазначав, що: *„он начал сражаться с Су-Монгал, или Татарами, после того как подчинил себе многих людей и убил их вождя, в продолжительной войне покорил себе всех Татар, привел их себе в рабство и подчинил”* (Карпіні, 1957).

Закінчивши силою зброї об'єднання монгольських племен, Чінгіс вдався до завоювання сусідніх народів. *„После этого, вместе со всеми ними, он сразился с Меркитами, страна которых была расположена возле земли Татар, и их также подчинил себе войною. Подвигаясь оттуда, он сразился против Мекритов и покорил их также”*, – відзначав автор (Карпіні, 1957).

Деякі ж племена, відчувши зростаючу міць монгольської держави, не стали чинити супротив, та визнали владу Чінгіса, запрягшись платити йому данину. Серед таких народів, Карпіні, зокрема, виділяв плем'я найманів.

Подальші монгольські походи, зокрема, проти кочових племен, які володіли землями північного Китаю та Середньої Азії („Кара-Китаї“) Карпіні обумовлює деяким послабленням монгольської держави, яке було спричинено короткочасним відходом Чінгіса від справ, який довірив управління своїм молодим і нерозумним синам, що воювали між собою. Цим і скористалися „Кара-Китаї“, які почали здійснювати зухвалі походи проти монголів, що змусило „володаря всесвіту“ знову взятися за управління. *„Найманы также, как и Кара-Китай, т.е. черные Китай, равным образом собрались напротив в огромном количестве в некую долину, сжатую между двух гор, через которую проезжали мы, отправляясь к их императору, и завязалось сражение, в котором Найманы и Кара-Китай были побеждены Монгалами, и большая часть их была убита, а другие, которые не могли ускользнуть, были обращены в рабство”*, – зазначається у трактаті (Карпини, 1957).

Карпіні описав подальше вторгнення монголів до Китаю як вельми невдале на першому етапі. У першій же великій битві Чінгіс був розбитий та змушений втікати до Монголії, щоб знову накопичити сили. Тільки із другої спроби та багатоденної облоги імператорського „забороненого міста“ Чінгісу вдалося завоювати більшу частину Китаю. Описуючи цей успішний для монголів похід, Плато Карпіні також залишив докладні свідчення про Китай, як країну *„ багатою хлебом, вином, золотом, серебром и шелком, а также всеми вещами, которые обычно поддерживают природу человеческую”* (Карпини, 1957).

Китайці, за свідченням папського посланця *„чтут единого Бога, уважают Господа Иисуса Христа и веруют в вечную жизнь, но крещения у них отнюдь нет; уважают и чтут наше Писание, любят христиан и творят значительные милостыни”* (Карпини, 1957).

Йому вони здалися *„людьми очень кроткими и человечными. Бороды у них нет, и в очертании лица они очень схожи с Монгалами, однако они не так широки в лице, язык у них особый; в целом мире нельзя найти лучших мастеров во всех тех делах, в которых обычно упражняются люди”* (Карпини, 1957).

У наступних описах походів монголів Плато Карпіні відображено міфічні уявлення західно-європейців про землі, які майже невідомі їм. Зокрема, папський дипломат описував монгольський похід сина Чінгіса Тоссуки у землі, які Карпіні назвав „малою Індією“, яку населяли *„черные Саррацины, которые именуются Эфиопами”* (Карпини, 1957).

Серед іншого, завойовникам довелося розгромити місцевих християн на чолі із „Пресвітером Іоанном“. Легенда про цю загадкову країну християн, яка начебто знаходилася у Індії на чолі із міфічним володарем – „Пресвітером“ (одночасно королем і патріархом) активно поширювалася у західноєвропейському суспільстві напередодні монгольських завоювань. Згідно із тодішніми уявленнями „Пресвітер

Іоанн” був захисником місцевих християн від турків та сарацинів (Згурская, 2009).

У іншому повідомленні Плато Карпіні розповідав про війну монголів проти загадкового народу жінок-чудовиськ та їхніх чоловіків-собак. Останнім вдалося зупинити монгольський наступ, проте завойовники захопили у полон їх дружин. Карпіні також згадував загадкову язичницьку країну Бурітабет, яку завоював Тоссука. Папський дипломат представив звичай, притаманний для населення цієї країни – ритуального поїдання батьків, після здійснення ним „боргу людської природи” (Карпини, 1957).

Отже, зображення походів Чингісхана насичена у свідченнях Карпіні різними міфічними розповідями, які фактично, замінюють опис реальних подій.

Також у „Історії моголів...” відображені погляди монголів на особливості організації політичної влади, а також бачення своєї, виключно імперської ролі у тогочасних міжнародних відносинах. Карпіні відзначав, що завершивши земний шлях, Чингіс залишив своєму народові два головних закони. Перший заповіт полягав у дотриманні виборної процедури під час обрання нового Великого Хана. *„Одно постановление такое, что всякого, кто, превознесясь в гордости, пожелает быть императором собственной властью без избрания князей, должно убивать без малейшего сожаления”*, – відзначав автор (Карпини, 1957).

Другий заповіт полягав у постійному розширенні Монгольської імперії, аж до підкорення „останнього народу”. *„Другое постановление – такое, что они должны подчинить себе всю землю и не должны иметь мира ни с каким народом, если прежде не будет им оказано подчинения”*, – писав Карпіні (1957).

Цінними є свідчення папського дипломата про організацію політичної влади у монгольській державі, викладені ним у розділі „Про владу імператора та його князів”. Карпіні змальовував картину створення та розвитку типу політичного режиму, відомого як „Східна деспотія”, насамперед, відзначаючи безмежність влади Великого Хана (якого він називає відповідно до західноєвропейської традиції – імператором). Воля імператора священна як для власних князів, які правлять у тих чи інших землях імперії, так і для правителів-васалів. Будь-які примхи його задовольняються беззаперечно.

Оскільки влада імператора є священною, то послі інших країн, які приходять до нього, вважаються представниками „нижчих” за статусом країн. Вони змушені терпіти скудність свого утримання, їм належить стійко переносити образи від царедворців та чиновників. Від них також вимагається принести із собою багаті подарунки імператорському оточенню, щоб вирішити необхідні для них питання. *„Сверх того, как князья, так и другие лица, как знатные, так и незнатные, выпрашивают у послов много подарков, а если они не*

получают, то низко их ценят, – мало того, считают их как бы ни во что; а если послы отправлены великими людьми, то они не желают брать от них скромный подарок, а говорят: "Вы приходите от великого человека, а даете так мало?" Вследствие этого они не считают достойным брать, и если послы хотят хорошо обделать свои дела, то им следует давать больше", – відзначав Карпіні (1957).

Натомість папський легат вказував, що від підкорених народів вимагалось якнайповніше утримання імператорських послів. *„Каких бы, сколько бы и куда бы он ни отправлял послов, им должно давать без замедления подводы и содержание; откуда бы также ни приходили к нему данники или послы, равным образом им должно давать коней, колесницы и содержание”, – відзначав Карпіні (1957).*

У свою чергу, імператорська влада спиралася на вождів, між якими розподілена величезна Монгольська імперія. Відносно свої підданих, вожді мають таку ступінь деспотичного впливу, як і Великий Хан на них.

Важливими є свідчення про характер організації відносин між монгольською державою та країнами, які вони вже підкорили, представлені у „Історії монголів”. Карпіні відзначав, що монголи, завоювавши ті чи інші народи, встановлювали стандартний набір їх військово-політичної та соціально-економічної експлуатації. Серед повинностей, які накладалися на васалів, папський посланець виділяв участь підкорених у подальших монгольських походах, данина у розмірі десятої частини від кількості людей та власності. Окрім того, монголи вимагали одного з десяти парубка та молоду дівчину, яких забирали до себе і тримали у якості рабів. Данина, наприклад з підкореної Русі складалася переважно із хутра. *„Остальных же, согласно своему обычаю, пересчитал, приказывая, чтобы каждый, как малый, так и большой, даже однодневный младенец, или бедный, или богатый, платил такую дань, именно, чтобы он давал одну шкуру белого медведя, одного черного бобра, одного черного соболя, одну черную шкуру некоего животного, имеющего пристанище в той земле, название которого мы не умеем передать по-латыни, и по-немецки оно называется ильтис (iltis), поляки же и русские называют этого зверя дохорь (dochori), и одну черную лисью шкуру. И всякий, кто не даст этого, должен быть отведен к Татарам и обращен в их раба”, – відзначав Карпіні (1957).*

Серед способів політичного контролю над васалами виділяється також представлення нового претендента на владу імператору для отримання „ярлика”. За описом Карпіні, це була досить принизлива процедура, до якої входило зобов’язання надавати багаті подарунки усім царедворцям, які настійливо їх вимагали. *„Они посылают также за государями земель, чтобы те являлись к ним без замедления; а когда они придут туда, то не получают никакого должного почета, а считаются наряду с другими презренными личностями, и им надлежит подносить*

великие дары как вождем, так и их женам, и чиновникам, тысячникам и сотникам; мало того, все вообще, даже и сами рабы, просят у них даров с великою надоедливостью, и не только у них, а даже и у их послов, когда тех посылают к ним”, – свідчив автор (Карпини, 1957).

Існувала також небезпека бути вбитим у ставці Великого Хана. Цей звичай Карпіні пояснював тим, що монголи були зацікавлені у припиненні місцевих правлячих династій, що дозволяло їм приєднати землі, у яких вони правили безпосередньо до своєї володінь. *„И если отец или брат умирает без наследника, то они никогда не отпускают сына или брата; мало того, они забирают себе всецело его государство, как, мы видели, было сделано с одним вождем Солангов*”, – відзначав Карпіні (1957).

Проте, навіть якщо представник правлячої династії збереже свій статус та отримає ярлик, у його землі призначався спеціальний монгольський намісник – якого папський посланець називав „башаф”. Фактично, башаф міг не зважати на місцевого володаря та правити територією відповідно до власних уявлень.

У творі Карпіні представлений перелік народів, підкорених внаслідок монгольських завоювань. Це: *„Китай, Найманы, Соланги, Кара-Китай, или черные Китай, Комана, Тумат, Войрат, Караниты, Гуйюр (Нуиур), Су-Монгал, Меркиты, Мекриты, Саригуйюр, Баскарт, то есть великая Венгрия, Кергис, Касмир, Саррацины, Бисермины, Туркоманы, Билеры, то есть великая Булгария, Корола, Комуки, Буритабет, Паросситы, Кассы, Якобиты, Аланы, или Ассы, Обезы, или Георгианы, Несториане, Армены, Кангиты, Команы, Брутахы, которые суть Иудеи, Мордвы, Турки, Хозары, Самогеды, Персы (Perses), Тарки, малая Индия, или Эфиопия, Чиркасы, Руфены, Балдах, Сарты*” (Карпини, 1957).

Також дипломат зазначав, що *„есть и еще много земель, но имен их мы не знаем. Мы видели даже мужчин и женщин из вышеназванных стран*” (Карпини, 1957).

Детально описаний також порядок збору данини із підкорених народів. За свідченням Карпіні, монголи часто вдавалися до тотального пограбування підкореного населення, забираючи усе, що воно мало за виключенням невеликої частки, необхідної для того щоб уникнути голоду. Окрім того, монголи забирали до себе у якості рабів частину місцевих ремісників. Описуючи монгольське панування у „землі сарацинів”, Карпіні зазначав: *„в земле Саррацинов и других, в среде которых они являются как бы господами, они забирают всех лучших ремесленников и приставляют их ко всем своим делам. Другие же ремесленники платят им дань от своего занятия. Все посевы они убирают в житницы своих господ; однако те отпускают им семян, а также столько хлеба, сколько им вполне достаточно для продовольствия*” (Карпини, 1957).

Наступний, 8-й розділ трактату Карпіні присвячений висвітленню подальших монгольських завоювань та комплексу дій, які на його думку, можуть зупинити завойовників. Папський легат вважав, що подальший конфлікт між ними та християнським західним світом неминучий, повторюючи вже висловлену вище тезу про те, що монголі ніколи не укладають мирних угод із непідкореними ними народами. Зокрема, у творі відзначено: *„и так как, за исключением Христианства, нет ни одной страны в мире, которой бы они не владели, то поэтому они приготовляются к бою против нас”* (Карпіні, 1957).

Папський легат повідомляв, що рішення про початок великого походу проти католицьких країн вже прийнято під час обрання великим ханом Гаюк Хана (1206 – 1248), який правив Монгольською імперією, під час перебування у ній місії Карпіні. *„Этот вышеозванный Куйюк-кан (Гаюк Хан – А. К.) поднял со всеми князьями знамя против Церкви Божией и Римской Империи, против всех царств христиан и против народов Запада, в случае если бы они не исполнили того, что он приказывает Господину Папе, государям и всем народам христиан на Западе”*, – відзначав автор (Карпіні, 1957).

За свідченням Карпіні новий похід на Захід вже розпочався і багато чисельні монгольські тумени вже йшли у бік західноєвропейських кордонів, концентруючись на Русі та у Східній Європі для нанесення останнього удару. Серед можливих напрямів монгольських ударів Карпіні виділяв Польщу, Угорщину, Лівонію та Прусію, на які слід чекати набігу протягом трьох – чотирьох років (Карпіні, 1957).

Передбачаючи такий розвиток подій, панський нунцій закликав об'єднуватися та готуватися до війни із монголами. На його думку, лише військова протидія з боку об'єднаних християнських королівств допоможе уникнути поневолення, яке він вважав нестерпним та принизливим. *„И так как он (монгольский император – А. К.) замышляет разорить или обратит в рабство всю землю, а это рабство, так сказать, невыносимо для нашего народа, то надлежит, стало быть, как сказано выше, встретить его на войне. Но если одна область не захочет подать помощь другой, то та земля, против которой они сражаются, будет разорена, и вместе с теми людьми, которых они заберут в плен, они будут сражаться против другой земли, и эти пленники будут первыми в строю”*, – відзначав автор (Карпіні, 1957).

На його думку, саме об'єднання у єдину антимонгольську коаліцію є єдиною можливістю для організації ефективної протидії завойовникам. Він постійно повторював цю думку, вказую на те, що жодна розрізнена область не встоїть перед монгольськими силами. *„И нет, как нам кажется, ни одной области, которая могла бы сама по себе оказать им сопротивление, если только за ее жителей не пожелает сражаться Бог”*, – писав Карпіні (Карпіні, 1957).

Кілька разів повторювана думка про необхідність єднання була не випадковою. Своім закликом, на думку окремих вчених, П. Карпіні звертався не скільки до володарів окремих держав Західної Європи, а переважно до князів православних державних утворень колишньої Київської Русі. Фактично, це був призов до них прийняти владу Папи Римського, який, користуючись моментом, мріяв про розширення на схід католицького світу, обіцяючи допомогу у боротьбі проти монголів тим, хто був готовий прийняти владу понтифіка. Як відомо, 25 березня 1245 р. Папа Інокентій IV звернувся до усіх патріархів і єпископів християнського Сходу із закликом до подолання церковного розколу та об'єднання навколо Риму (Стасюк, 2014, с. 262).

Карпіні – був одним тих папських посланців, кону належало на практиці забезпечувати реалізацію цієї ідеї, зустрічаючись не тільки із монгольськими, але й з східнохристиянськими володарями. Зокрема, повертаючись з Монголії у Рим він на деякий час зупинився у Галицько-Волинському князівстві, намагаючись навернути на свій бік князя Данилу Галицького (1201–1264).

Згідно із свідченням Карпіні, перший раз він навідався до Галицько-Волинського князівства ще на шляху до Монголії, де зустрівся із співправителем Данила, його братом Василько Романовичем (1203–1269). За відсутності старшого брата, який саме перебував у Орді, Василько приймав папського легата у якості гостя на надав йому можливість оголосити заклик про єднання з боку Папи. *„Он повез нас в свою землю. И так как он задержал нас на несколько дней на своем иждивении, и, по нашей просьбе, приказал явиться к нам своим епископам, то мы прочли им грамоту Господина Папы, в которой тот увещевал их, что они должны вернуться к единству святой матери церкви”*, – відзначав дипломат (Карпини, 1957).

Під час повернення Карпіні мав змогу зустрітись із князем Данилом, та за його свідченнями, останній був готовий піти на церковну унію із Папою. *„Тем временем они совещались между собою, с епископами и другими достойными уважения людьми о том, о чем мы говорили с ними, когда ехали к Татарам, и единодушно ответили нам, говоря, что желают иметь Господина Папу своим преимущественным господином и отцом, а святую Римскую Церковь владычицей, и учительницей”*, – відзначив він (Карпини, 1957). Як відомо, у майбутньому, спираючись на свою згоду, князь Данило Галицький розраховував організувати хрестовий похід проти монголів.

Отже, твір П. Карпіні „Історія монголів, яких ми називаємо татарами” є важливим джерелом у дослідженні міжнародного порядку, який склався у середині XIII ст., та був заснований на домінуванні Монгольської імперії у Євразії. Він дозволяє розглянути особливості організації цієї держави, показати характерні риси її відносин із захопленими народами, визначити порядок стосунків між монголами та

їх васалами. Одночасно, цей трактат являє собою певний маніфест у якому, під приводом монгольської загрози, робиться висновок про необхідність єднання володарів Європи (особливо її православної частини) під владою Папи Римського. Розгляд ідей викладених Карпіні, дозволяє зробити висновок, що католицька церква, і у цей період, намагалася реалізувати проект своєї релігійної експансії на землі Східної Європи та Київської Русі. Останній аспект розглядатиметься у наступних наукових публікаціях.

Список використаної літератури

1. Згурская М. 50 знаменитых загадок Средневековья. Таинственное восточное королевство Иоанна Пресвитера. М. : Фолио, 2009. URL: https://historylib.org/historybooks/Mariya-Zgurskaya_50-znamenitkh-zagadok-Srednevekovya. **2. Карпини Иоанн де ПIANO.** История Монгалов, именуемых нами Татарами. М. : Государственное издательство географической литературы, 1957. URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/carpini.htm>. **3. Стасюк А.** Участь ордену францисканців у переговорах Романовичів і Папством у 40-х рр. XIII століття. *Княжа доба: історія і культура*. 2014. Вип. 8. С. 257–270.

References

1. Zgurskaya, M. (2009). 50 znamenitkh zagadok Srednevekov'ya. Tainstvennoe vostochnoe korolevstvo Ioanna Presvitera [50 famous mysteries of the Middle Ages. The mysterious eastern kingdom of John the Elder]. M.: Folio. Retrieved from https://historylib.org/historybooks/Mariya-Zgurskaya_50-znamenitkh-zagadok-Srednevekovya [in Russian]. **2. Karpini, Ioann de Piano.** (1957). Istoriya Mongalov, imenuemykh nami Tatarami [The history of the Mongols we call the Tatars]. M.: Gosudarstvennoe izdatel'stvo geograficheskoy literatury. Retrieved from <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/carpini.htm> [in Russian]. **3. Stasiuk, A.** (2014). Uchast ordenu frantsyskantsiv u perehovorakh Romanovychiv i Papstvom u 40-kh rr. XIII stolittia [Participation of the Franciscan Order in the negotiations between the Romanovs and the Papacy in the 40's of the XIII century]. *Kniazha doba: istoriia i kultura – Prince Doba: history and culture*, 8, 257-270 [in Ukrainian].

Коваль А. І. Монгольський міжнародний порядок у середині XIII ст. згідно із свідченнями папського легата Джиованні дель ПIANO Карпіні

У статті розглядається процес формування та розвитку середньовічного міжнародного порядку у період закінчення активної фази монгольських завоювань у Східній та Західній Європі у середині XIII ст. Головним джерелом у процесі вивчення цього питання стали свідчення викладені у трактаті „История Монгалов, именуемых нами

Татарами” відомого католицького дипломата Плато Карпіні, який у 40-х рр. XIII ст., за наказом Папи Римського Інокентія IV, здійснив місію до Монгольської імперії.

У статті відзначається, що цей аспект є одним з найменш досліджених у сучасній українській історіографії.

Внаслідок проведеного дослідження автор дійшов до висновку, що аналізований у статті твір є важливим джерелом у дослідженні міжнародного порядку, який склався у середині XIII ст., та був заснований на домінуванні Монгольської імперії у Євразії. Він дозволяє розглянути особливості організації цієї держави, показати характерні риси її відносин із захопленими народами, визначити порядок стосунків між монголами та їх васалами. Одночасно, цей трактат являє собою певний маніфест у якому, під приводом монгольської загрози, робиться висновок про необхідність єднання володарів Європи (особливо її православної частини) під владою Папи Римського. Розгляд ідей викладених Карпіні, дозволяє зробити висновок, що католицька церква, і у цей період, намагалася реалізувати проект своєї релігійної експансії на землі Східної Європи та Київської Русі.

Ключові слова: Плато Карпіні, Монгольська імперія, Папа Римський, Галицько-Волинське князівство, католицька церква.

Коваль А. И. Монгольский международный порядок в середине XIII в. по свидетельствам папского легата Джiovанни дель Плато Карпини

В статье рассматривается процесс формирования и развития средневекового международного порядка в период окончания активной фазы монгольских завоеваний в Восточной и Западной Европе в середине XIII в. Главным источником в процессе изучения этого вопроса стали показания изложенные в трактате „История Монгалов, именуемых нами татарами” известного католического дипломата Плато Карпини, в 40-х гг. XIII в., По приказу Папы Римского Иннокентия IV, совершил миссию в монгольских империи.

В статье отмечается, что этот аспект является одним из наименее исследованных в современной украинской историографии.

Вследствие проведенного исследования автор пришла к выводу, что рассматриваемое в статье произведение является важным источником в исследовании международного порядка, который сложился в середине XIII в., и был основан на доминировании Монгольской империи в Евразии. Он позволяет рассмотреть особенности организации этого государства, показать характерные черты ее отношений с захваченными народами, определить порядок отношений между монголами и их вассалами. Одновременно, этот трактат представляет собой определенный манифест, в котором под предлогом монгольской угрозы делается вывод о необходимости единения правителей Европы

(особенно ее православной части) под властью Папы Римского. Рассмотрение идей, изложенных Карпини, позволяет сделать вывод, что католическая церковь и в этот период пыталась реализовать проект своей религиозной экспансии на земли Восточной Европы и Киевской Руси.

Ключевые слова: Плано Карпини, Монгольская империя, Папа Римский, Галицко-Волынское княжество, католическая церковь.

Koval A. I. Mongolian international order in the middle of the XIII century according to the testimony of the papal legate Giovanni del Plano Carpini

The article considers the process of formation and development of the medieval international order during the end of the active phase of the Mongol conquests in Eastern and Western Europe in the middle of the thirteenth century. The main source in the study of this issue was the evidence set out in the treatise "History of the Mongols, called by us Tatars" by the famous Catholic diplomat Plano Carpini, who in the 40's of the thirteenth century by order of Pope Innocent IV, he carried out a mission to the Mongol Empire. The article notes that this aspect is one of the least studied in modern Ukrainian historiography. As a result of the study, the author came to the conclusion that the work analyzed in the article is an important source in the study of the international order, which developed in the middle of the thirteenth century and was based on the dominance of the Mongol Empire in Eurasia. It allows us to consider the peculiarities of the organization of this state, to show the characteristics of its relations with the captured peoples, to determine the order of relations between the Mongols and their vassals. At the same time, this treatise is a manifesto in which, under the pretext of the Mongol threat, it is concluded that it is necessary to unite the rulers of Europe (especially its Orthodox part) under the authority of the Pope. Consideration of the ideas set forth by Carpini, allows us to conclude that the Catholic Church, and in this period, tried to implement the project of its religious expansion in the lands of Eastern Europe and Kiyvan Rus.

Keywords: Plano Carpini, Mongol Empire, Pope, Galicia-Volyn principality, Catholic Church.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2021 р.

Прийнято до друку 18.05.2021 р.

Рецензент – д. і. н., проф. Набока О. В.